

DARE	Data Retrieval System for Documentation in the Social and Human Sciences	Humán és Társadalomtudományi Dokumentációs Rendszer (Unesco)
DEVSI	International Information System for the Development Sciences	Fejlesztéstudományi Nemzetközi Információs Rendszer (IDRC)
DRS	Development Referral Service	Fejlesztési Forrástájékoztató Szolgálat (SID-OECD)
GEMS	Global Environment Monitoring System	Nemzetközi Környezetmegfigyelő Rendszer (UNEP)
IDCHEC	Intergovernmental Documentation Centre on Housing and Environment for the countries of ECE	Az Európai Gazdasági Bizottság Országainak Nemzetközi Lakásügyi és Környezetügyi Dokumentációs Központja (ECE)
IIS	Industrial Inquiry Service	Ipari Tájékoztatói Szolgálat (UNIDO)
INDIS	Industrial Information System	Ipari Információs Rendszer (UNIDO)
INIS	International Nuclear Information System	Nemzetközi Nukleáris Információs Rendszer (IAEA)
INPADOC	International Patent Documentation Centre	Nemzetközi Szabadalmi Dokumentációs Központ (WIPO)
IRS	International Referral System for Sources of Environmental Information	Nemzetközi Környezetügyi Forrástájékoztató Szolgálat (UNEP)
ISDS	International Serial Data System	Nemzetközi Folyóiratnyilvántartási Rendszer (Unesco)
ISIS	Integrated Scientific Information System	Integrált Tudományos Információs Rendszer (ILO)
ISIS	Integrated Statistical Information System	Integrált Statisztikai Információs Rendszer (CES)
ISONET	International Organization for Standardization Information Network	A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet Információs Hálózata (ISO)
MEDI	Marine Environmental Data and Information Referral Service	Tengeri Környezeti Adatforrásokról és Információs Forrásokról Informáló Rendszer (Unesco-UNEP)
POPINS	Population Information System	Népesedési Információs Rendszer (UN)
SDI	Selective Dissemination of Information Service	Szelektív Információterjesztési Szolgálat (UNIDO)
SPINES	Science and Technology Policies Information Exchange System	Tudománypolitikai és Műszaki Politikai Információcsere Rendszer (Unesco)
UNISIST	World Science Information System	Nemzetközi Tudományos Információs Rendszer (Unesco)
WDRS	World Data Referral Service	Nemzetközi Adatinformációs Forrástájékoztató Szolgáltatás (UNISIST)
WHIS	World Health Information System	Nemzetközi Egészségügyi Információs Rendszer (WHO)
WISI	World Information System on Informatics	Nemzetközi Informatikai Információs Rendszer (Unesco-IBI)
WWW	World Weather Watch	Időjárásmegfigyelő Világszolgálat (WMO)

/Categorization of international information systems and programmes = International Transnational Associations, 30. köt. 4. sz. 1978. p. 209./

(Novák István)

Az EURONET eredete, fejlődése és jövője

1. Háttér

Úgy tűnik, hogy évtizedünket a számítástechnika és a távközlés együttes alkalmazásán alapuló integrált információfeldolgozási technológia kialakulása jellemzi.

Ennek egyik jele, hogy egyre több országban létesül számítógépes hálózat. Ilyen az EURONET is, amelynek célja: *tudományos és műszaki információs szolgáltatások nyújtása az Európai Közösség számára.*

Az EURONET gondolata 1971-ben vetődött fel s első, induló működési éve 1979 lehet. Az előkészítés tehát mintegy hét évet igényel.

2. Az EURONET története és alapelvei

2.1 Történet

1971-ben az Európai Közösség miniszteri tanácsa elfogadott egy, a tagállamok tudományos és műszaki információs és dokumentációs tevékenységének koordinálását célzó határozatot. *A koordináció az alábbi területekre terjedne ki:*

tudományos és műszaki információs dokumentációs rendszerek létrehozása és fejlesztése (egy európai hálózat létrehozhatóságának érdekében);

szabályok és eljárások a hálózat egységességének biztosítására;

szakemberek és felhasználók képzésének politikája és programjai;

technológiai fejlesztés.

Hangsúlyozták továbbá, hogy a hálózatnak „a legkorszerűbb módszereket” kell alkalmaznia, és minden hozzáférhető igénylőnek nyújtson információkat „a gyorsaság és költségek tekintetében a legkedvezőbb feltételek mellett”.

A határozat kapcsán létrehozott testület, a CIDST (*Committee for Information and Documentation in Science and Technology* = Tudományos–Műszaki Információs és Dokumentációs Bizottság) 1974-re elkészítette az első hároméves akcióprogramot, amelynek kivitelezésére az 1975–1977 időszakot jelölték ki. Ez az akcióprogram három fő területre terjedt ki:

Először: megfelelő információ szolgáltatások biztosítása az irányítás, kutatás, oktatás, ipar igényeinek kielégítésére; a fő probléma az igények megfelelő ellátása magas színvonalú adatbázisok és adatbankok biztosításával.

Másodszor: korszerű fizikai hálózat kialakítása az információk átviteléhez, figyelembe véve a gazdaságosság és a hosszú élettartam szempontjait.

Harmadszor: megfelelő infrastruktúra kialakítása a tagországokban, információk feldolgozásához és használatához szükséges módszerek és eszközök biztosítása; a lehetőségek megismerése, a felhasználók képzése.

2.2 Alapelvek

Az EURONET irányelvei a következőkben összegezhethetők:

- információs közös piac létrehozása;
- a már létező információs rendszerek továbbfejlesztése és integrálása;
- hosszú élettartamú korszerű technológia alkalmazása;
- kiváló minőségű információs szolgáltatások kialakítása;
- hatékony kapcsolatok más, külső információs szolgáltatásokkal.

Az információs közös piac, mint célkitűzés, azt jelenti, hogy az igénylők, földrajzi helyzetüktől függetlenül könnyen, ésszerű áron férhessenek hozzá az információs forrásokhoz; adatátviteli hálózat, a legkorszerűbb távközlési, számítástechnikai és informatikai eszközök révén.

Az EURONET maximálisan fel kívánja használni a meglévő információs szolgáltatásokat és hálózatokat, ezeket úgy integrálva, hogy új, az Európai Közösség egészére kiterjedő hálózat jöjjön létre. Így például az EURONET kezdeti alkotóelemei közt szerepel az European Space Agency SDS (*Space Documentation Service* = Űrkutatási Dokumentációs Szolgálat) szolgálata, amely jelenleg Frascatiban működik és bérelt telefonvonalakon számos európai állomást köt össze, valamint a *Deutsche Institut für Medizinische Dokumentation und Information*,

amely kölni központtal egy csillag-szerkezetű hálózattal működik. Valószínű, hogy fejlődése során az EURONET integrálja az olyan nemzeti szintű csomag-kapcsolásos hálózatokat is, mint pl. a francia TRANSPAC vagy az angol EPSS (*Experimental Packet-Switched Service* = Kísérleti Csomag-kapcsolásos Szolgálat).

Kezdetben az EURONET-ben számításba vett legtöbb adatbázis már meglévő feldolgozó számítógépeken (host computer) fut majd. Kivételt képez a hálózat saját számítógépe Luxemburgban, amelyen számos új szolgáltatást is kifejlesztenek.

3. Az akcióprogram (1975–1977)

3.1 Szakterületi információs rendszerek

Ezek keretében elsősorban a felhasználók többsége számára szükséges adattárak és adatbázisok hozzáférhetőségének kérdésével kell foglalkozni. A vizsgálat és az irányítás szempontjából ez az információmennyiség szakterületi részekre bomlik és minden egyes szakterületi adatbázisnál elemezni kell annak tartalmi kiterjedését, az input minőségét, az indexelési rendszert és a felhasználói igényeket. Egy újabb Aslib/Eusidic vizsgálat 486 Európában géppel hozzáférhető adatbázist említ. Ez, jelezve az információforrások gazdagságát, változatosságát, utal az értékelés és válogatás bonyolultságára is.

Az EURONET mellett, hogy szükség esetén igyekeznek rávenni az adatbázisok előállítóit szolgáltatásaik kiterjesztésére vagy kombinálására, kész teljesen új adatbázis kifejlesztésére is.

A CIDST azon munkacsoportja, amely a szakterületi információs igényeket vizsgálja, elsősorban a következő szempontoknak szentel különleges figyelmet: piackutatás, szolgáltatások és igények; továbbfejlesztés és racionalizálás; szabványok adaptálása; nemzetközi együttműködés; földrajzi elosztás; új szolgáltatások.

3.2 Az információs hálózat üzembehelyezése

EURONET-nek tulajdonképpen az információátvitelt végző csomag-kapcsolásos (fizikai) hálózatot nevezik. A hálózatban kezdetben négy csomópont (Frankfurt, London, Párizs, Róma) és öt koncentrátor (Brüsszel, Koppenhága, Hága, Dublin és Luxemburg) dolgozik össze. Az információáramlás a csomópontok között 4800 baud, a csomópontok és a koncentrátorok közt 960 baud sebességgel megy végbe.

Az adatátvitel történhet szinkron vagy aszinkron módon. Az induláskor a rendszer 312 terminálon keresztül férhető hozzá és 46 feldolgozó (host) számítógép kapcsolódásához biztosít lehetőséget. Ténylegesen a rendszerben 23 feldolgozó számítógép van. Ezek segítségével összesen 96 adattár kereshető.

Az EURONET kiépítése kapcsán 1979-ig 24 millió francia frankot ruháztak be. Az ezt követő időszak kumulált beruházási összegeit, a várható igénybevételt és a kapacitást a következő táblázat mutatja:

Év	Kumulált beruházás (millió francia frank)	Várható keresések száma (ezerben)	A hálózat kapacitása (keresés, ezerben)
1979	24	200	600
1981	31	600	1100
1983	41	1000	2200

Az éves fenntartási költség az első öt évben várhatóan 6,5 millió FF, később 8,6 millió FF. Ha a beruházás tíz év alatt amortizálódik és a felhasználás a fent jelzett módon emelkedik, egy félórás keresés díja 7,5–12 FF kell legyen ahhoz, hogy a rendszer 5 év után gazdasági egyensúlyba kerüljön. Ezt követően a pontos tarifát 1978 júniusában jelentik be.

A tarifa kialakítása során elsősorban két tényezőt vesznek figyelembe: a kapcsolat időtartamát és az átvitt információ mennyiségét, ez utóbbit várhatóan nagyobb súllyal. (Egy tipikus keresés időigénye 30 perc, adatmennyisége 40 Kbyte körüli.) A tarifát kisebb mértékben befolyásolhatják egyéb tényezők, kiegészítik az adatbázis-jogdíjak és a telefonhálózati költségek.

Az EURONET céljai közt szerepel a számlázás lehető legegyszerűbb megoldása is, de ennek megfelelő módját még nem találták meg. Kezdetben elképzelhető, hogy minden felhasználó havonta egy-egy számlát kap minden igénybevett feldolgozó számítógéptől és egyet a hálózat központjától. Később a teljesen központosított számlázásra szeretnének áttérni.

Az EURONET-tel kapcsolatban néhány jogi probléma még nincs megoldva: az adattárak előállítóinak és a feldolgozó számítógépek üzemeltetőinek kapcsolatai, a felhasználók és a szolgáltatók kapcsolatai, az adatbázisok védelme illetéktelen hozzáférés ellen, szerzői jogvédelemmel kapcsolatos kérdések stb.

Kezdetől fogva igen lényeges feladat a potenciális felhasználók tájékoztatása, kiállítások, konferenciák, kiadványok segítségével. Ezeket az adattárak előállítói, illetve a feldolgozó számítógépek üzemeltetői rendezik, illetve adják ki, de bizonyos fokú központi koordináció szükségesnek tűnik.

3.3 Információs technológia és metodika

Az első akcióprogramnak megfelelően bizonyos előre lépés történt szabványosítási kérdésekben is: már lenek előtt széleskörűen elfogadták az X25 jelű, csomagkapcsolásos szabályzatot és egyre inkább elismerik a terminál-használatra vonatkozó ESP 20 szabályzatot.

Minthogy az egyes feldolgozó számítógépek különféle információtaró és -kereső programcsomagokat alkal-

maznak, a használat zavarhatja a túlzottan sokféle utasítás. Az INSPEC-nek megbízást adtak, hogy vizsgálja meg egy közös utasításkészlet kialakításának lehetőségét.

Az EURONET számára hosszútávú szakemberképzési programra van szükség, amelynek során a szükséges irányítási és továbbfejlesztési készség is elsajátítható. Egyidejűleg kísérleteznek a munkaerő iránti igények előrejelzésével is.

1976 decemberében egy szeminárium foglalkozott a felhasználók képzésének kérdéseivel, a tantervvel, az oktatási anyagokkal és módszerekkel. A tapasztalatok alapján 1977-ben és 1978-ban központilag támogatott tanfolyamokra kerül sor, amelyeket később a tagországok vesznek át.

1977-ben programot indítottak a különböző európai nyelvek közti információátvitel hatékonyságának javítására is. Ennek fontosabb összetevői: természetes nyelvű, feldolgozatlan szövegek automatikus nyersfordítása; korlátozott szintakszisu szövegek gépi fordítása; terminológiai adatbank kiépítése; többnyelvű tezauszok előállítása.

4. Az EURONET további tervei

4.1 Második akcióprogram

Az 1978–1980 közti időszakra egy újabb akcióprogramot terveztek. Ennek legfontosabb célkitűzései:

az EURONET, mint nyilvános, on-line üzemmódban működő információs hálózat kialakítása, a meglévő szolgáltatások továbbfejlesztése;

a tudományos és műszaki információk közös piacának kifejlesztése a meglévő szolgáltatások együttműködése, racionalizálása, a színvonal emelése és a költségek csökkentése, a felhasználóknak az információk hatékonyabb felhasználására való ösztönzése útján;

tökéletesített információs szolgáltatások technológiájának és metodikájának előkészítése és kidolgozása.

4.2 Az Európai Közösség feldolgozó számítógépe

A Siemens 7740 típusú feldolgozó számítógép Luxemburgban működik. A jelenlegi elképzelések szerint ezen a gépen hozzáférhető szolgáltatások a következők:

néhány tudományos és műszaki adattár működtetése, köztük az EURONET keretében hozzáférhető adattárakról tájékoztató adattár;

többnyelvű segédeszközök gyűjteménye (terminológiai adatbank, gépi fordítási programok, többnyelvű tezauszok készítésének és karbantartásának programjai);

szövegfeldolgozó és üzenet-kapcsoló programcsomagok.

magok a szöveges információk hatékony előkészítése és ellenőrzése érdekében;

információs szolgálat az EURONET helyzetéről.

/DUNNING, A. J.: *The origins, development and future of Euronet = Program News of Computers in Libraries*, 11. köt. 4. sz. 1977. p. 145–155./

(Sárdy Péter)

A K+F tevékenység információs rendszere, az ASZINIT

A szakemberek becslése szerint a kutatás és fejlesztés eredményeinek mindössze 20%-át publikálják, s a nagy átfutási idő miatt ezt is jókora késéssel. Mindez fokozza a kutatások megismétlésének veszélyét, és információszegényebbé teszi az alkotói erőfeszítéseket. Ezért a kutatás és fejlesztés nyilvántartása, a folyamatban lévőkről való informálás, illetve a befejezett munkákban található információk közkinccsé tétele elsőrangú népgazdasági érdek.

A Szovjetunióban a kutatást–fejlesztést szolgáló információs tevékenység a következő fejlődésen keresztül jutott el jelenlegi szervezetéig, az automatizált ASZINIT (*Avtomatizirovannaja szisztema informacii po nauke i*

tehnikе v oblaszti nepublikuemih dokumentov = Nem-publikált Dokumentumok Műszaki–Tudományos Információs Rendszere) rendszerig:

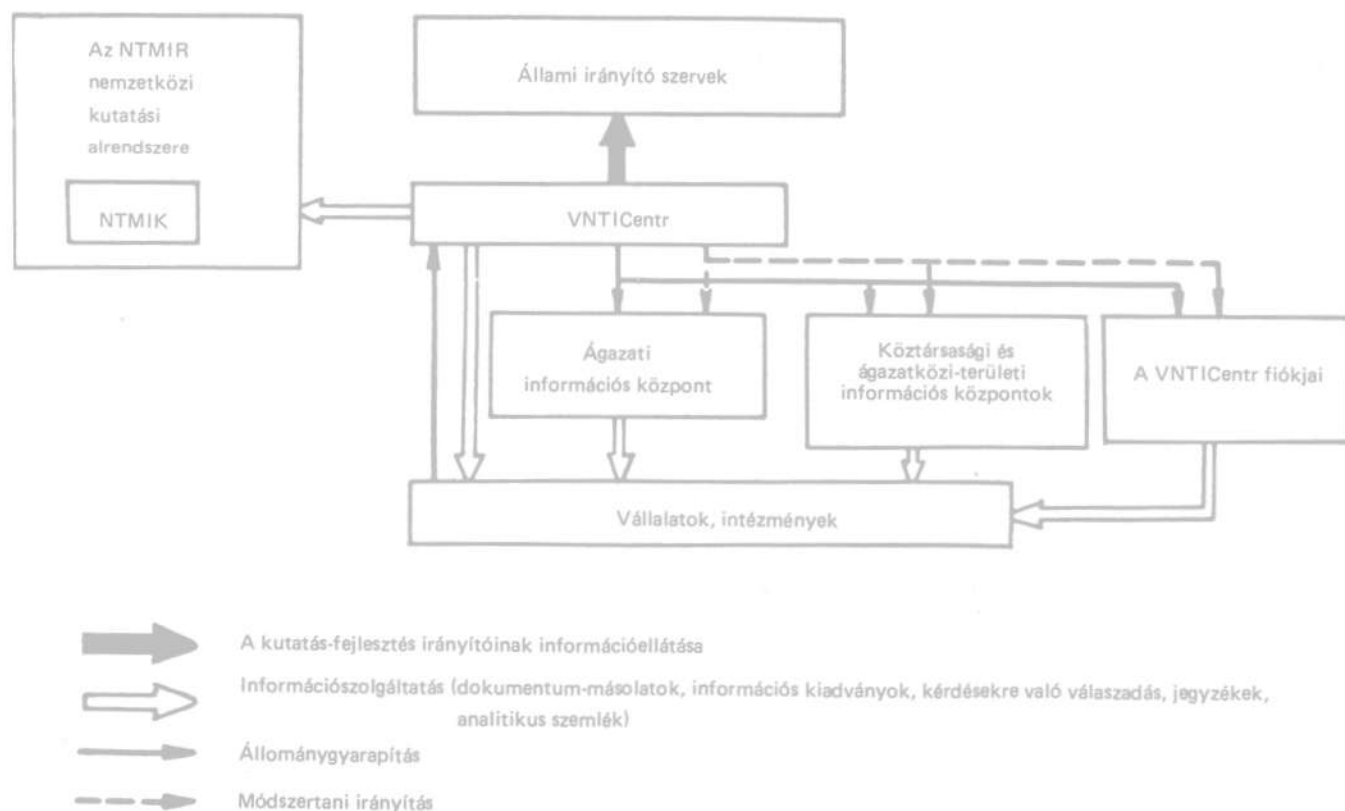
1966-ban minisztertanácsi határozat kötelezte a VNTICentr-t (*Vszeszojuznuij naucsno-tehniczeszkij informacionnuij centr = Össz-szövetségi Tudományos Műszaki Tájékoztatási Központ*), hogy a kutatási–fejlesztési jelentések mikrofilmre vételével fejlessze ki (az országos tudományos–műszaki információs rendszer alrendszeré-ként) a kutatási és fejlesztési tevékenység információs rendszerét;

1968. január 1-én rendelet jelent meg a befejezett kutatási–fejlesztési munkákról szóló jelentések kötelező megküldéséről a VNTICentr-be;

1969-ben megkezdtek a társadalomtudományi kutatási jelentések, valamint a megvédett kandidátusi és doktori disszertációk megküldését is;

1970-ben megkezdődtek a rendszer automatizálásának előmunkálatai;

1973-ban a bejelentési kötelezettséget kiterjesztették a kutató–fejlesztő tevékenység megkezdésére, majd a VNTICentr elindítja analitikus szemléinek közzétételét, létrehozta (Leningrádban) az első fiókját, az automatizált ASZINIT rátér a próbaüzemre, s az NTMIR-ben (*Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer*) részt vevő országok elhatározzák, hogy saját nemzeti rendszereiket e téren is összekapcsolják.

1. ábra A VNTICentr kapcsolatai más szervekkel